

KELEMEN HUNOR

„Nem voltunk felkészülve a múlt időre”

■ Itt állunk Kántor Lajos gyászszertartásán, és nem akarjuk elhinni, hogy Lajosról, Kántorról múlt időben fogunk immár beszélni. Pedig tudjuk, hogy mindannyiunkra ez vár, a múlt idő.

De mégis! De mégse! Pont ő? Pont most? Amikor még tervei voltak, amikor még lett volna dolga! Amikor még szükségünk lett volna rá. Szükségünk mindig lett volna rá, akkor is, amikor ez nem látszott. Most nagyon látszik, és tudom, hogy az idő teltével egyre inkább fog látszani.

És tehetetlenek vagyunk. Az orvosok is tehetetlenek voltak. Amikor jön szembe a múlt idő, tehetetlenekké válunk.

Kántor Lajosról múlt időben beszélni lehetetlen feladatnak tűnik, hisz az élete alkotásról, szervezésről, intézmények alapításáról, állandó mozgásról szólt, a türelmes építkezésről, a jövőről, még akkor is, amikor a múltat faggatta, értelmezte, az összefüggéseket kereste.

Nem voltunk felkészülve a múlt időre. Mintha arra fel lehetne készülni. Nem álltunk készen, mert nyolcvanadik születésnapjára készültünk, ünnepelni, köszönteni akartuk őt. És ilyenkor, egy ekkora veszteség árnyékában látszik, hogy mennyire erőtlén az emberi terv és tervezés a Teremtő, a Természet az isteni akaratához képest.

Kántor Lajos kolozsvári volt. Sőt! Ha az elmúlt hat-hét évtized Kolozsvárját röviden le kellene írni, nagyon röviden, akkor nem hiányozhatna abból Kántor Lajos neve és munkássága. Kolozsvári volt ízig-vérig, de nem volt csak a kolozsváriaké.

A magyar irodalomé, a magyar kultúráé volt. Közép-európai kolozsvári magyar polgár volt tudásában, érényeiben és műveiben. Számos lenyűgöző tulajdonságáról barátai, tisztelői, életművének feldolgozói még sokat fognak beszélni.

Konok ember volt, kitartó, türelmes, és mindig a párbeszédet kereste. Hitt a szó, a megismerés erejében, közvetítő volt nemzedékek között, műfajok és művészeti ágak között, nemzetiségek és népek között, irányzatok és ideológiák között, s ezt mindig szerényen, sohasem tolatkodóan tette.

Közéleti szerepet vállalt, de nem kereste a hatalmat, intézményeket alapított és vezetett, de sohasem uralkodott felettük.

Kántor Lajos a legnagyobb természetességgel élte meg azt a transzilvanista értelmiségi szerepet, amelynek legnemesebb hagyományai beépültek minden porcikájába, és minden mozdulatában ott volt a szolgálat, az értékek szolgálata. A nyelv, az irodalom, a képzőművészet, a színház, a kultúra szolgálata.

1959-ben eljegyezte magát a Korunk folyóirattal, és a legzordabb körülmények között is hűséges maradt ehhez az intézményhez. Ez a fajta hűség Kántor másik olyan lenyűgöző tulajdonsága, ami kiemelte őt a kortársai közül.

Megújította a folyóiratot többször is, ragyogó intézménnyé tette nehéz pénzügyi körülmények között, hiteles lappá, ahol Lajos meggyőző erejének köszönhetően szívesen közöltek egymás mellett olyan szerzők is, akik egyébként talán egy kávényi időre sem jöttek volna össze.

Az 1973-ban általa indított Korunk Galéria 250 tárlatával több volt, mint a kortárs képzőművészeket jó szemmel válogató rendező, kiállító és kanonizáló hely.

Ez is egy markáns kántori intézmény volt, amely hiánypótló és hagyományteremtő funkciót is betöltött.

Könyvkiadás, több napi és hetilap körüli bábáskodás, a magyar újságírók romániai egyesületének vezetése, az Anyanyelvi Konferencia társelnöke és számos más közéleti szerepvállalása, beleértve a Romániai Magyar Demokrata Szövetség megalapításában játszott szerepe, mind-mind azt bizonyítja, hogy Kántor Lajos a szó legszorosabb értelmében, és fáradságot nem ismerve vállalta a közösségi szolgálatot.

Nem hitt a csodában, de annál inkább a jól és idejében elvégzett munkában, a minőségben, az elvekhez és értékekhez való ragaszkodásban.

Alkotóként és intézményvezetőként mindig készen állt akár a legkínzóbb ön-reflexióra is.

Képes volt újra és újra elhelyezni magunkat a világban, megérteni és újraértelmezni a múltat és a jelen történéseit, keresni és kijelölni a magunk helyét az állandóan változó kontextusban, és ezzel a világhoz való viszonyulással alakítani magunkat, és reménye szerint kicsivel jobbra tenni szellemi környezetünket.

Érzékenyen reagált a társadalmi változások legkisebb jelére is, publicisztikai írásaiban pontosan megmutatva azokat a társadalmi-kulturális összefüggéseket, amelyek eligazították a sokszor tanácstalannak tűnő, de figyelő és értő olvasóit.

Akik most itt állunk, mindannyian személyes tisztelettel, szeretettel és nagy-rabecsúlással kötődünk Kántor Lajoshoz.

Vannak emberek, akiknek jelenléte olyan súllyal bír, hogy elhiszük róluk: olyanok, mintha mindig is itt lettek volna közöttünk ebben a városban, ebben a mi közösségünkben. Annyira hozzátartoznak az életünkhöz, hogy fel sem merül bennünk, hogy egyszer csak nem lesznek. Hogy egyszer csak múlt időben kell beszélnünk róluk.

Talán ezért olyan nehéz elfogadni és elhinni, hogy ők egyszer, váratlanul, hirtelen előreszaladnak azon az úton, amelyen mindannyian követjük.

Lajos ilyen ember volt. A mi kulturális és társadalmi környezetünkben számos intézmény magán viseli Kántor Lajos keze nyomát, a szellemi életben pedig ott vannak az általa írt vagy gondozott könyvek.

Ma még képtelenek vagyunk elgondolni, hogy milyen lesz ez a világ, a mi világunk Lajos nélkül. De itt marad az, amit ő nyolcvan esztendő alatt hozzáadott a világhoz. És az nem kevés.

Ez az az örökség, amit fel kell térképezni, meg kell érteni, vigyázni kell rá, és továbbadni, mert ez nem a miénk, ezt csak kölcsön kaptuk.

Búcsúzzunk Lajostól, és vigasztaljuk egymást Senecával, aki azt mondja, hogy szembe kell tudnunk szállni a bánatunkkal, és adjunk hálát inkább a Teremtésnek, a Teremtőnek, hogy ismerhettük, hogy ilyen vagy olyan formában társai lehettünk, és gazdagított bennünket.

Kölcsön kaptuk őt a Teremtőtől, most vissza kell adnunk neki, mint ahogy bennünket is vissza fog venni, amikor eljön annak az ideje.

Kedves Lajos, pihenésed legyen könnyű, nyugodj békében!

Elhangzott 2017. augusztus 17-én, Kántor Lajos temetésén.